

PRIMERA CARTA A «ANCORA»

SOBRE LA RAUXA I EL SENTIT DE LA REALITAT

Amics d'«Ancora»: Més que l'article que m'heu demanat, prefereixo d'escriure-us una carta o un seguit de cartes.

Els articles són excessivament retòrics; crec que ens allunyarien. En canvi, l'estil epistolar es presta al to menor i a la intimitat. Quan s'han d'escometre afers d'una certa importància —o que a mi em semblen importants—, cal desmuntar-los de la tribuna retòrica, despullar-los d'adjectius i cercar la confiança en l'amabilitat de la tolerància.

Amics, ha arribat un moment en què ja no s'entén res del que s'esdevé en el món. Des de l'esfera estrictament particular a l'àmplia escena de la diplomàcia internacional, estem sofrint els efectes d'un miratge fabulós: Els horitzons ens enganyen, i el que sembla ésser no existeix, mentre el que no existeix, és. Adhuc la gent més bregada en aquestes coses, necessàriament els polítics i els historiadors, ronden esmaperduts davant l'onada dels nous mètodes de rentats psicològics de massa. Mireu si no aquest ballet que les principals potències estan exhibint ara mateix davant els ulls astorats dels espectadors. Cap dels protagonistes no creu res dels contrincants, ni tan sols els insults. I nosaltres tampoc no creiem en aquestes titelles que no tenen ni cor ni cervell i que ni saludaríem si no sabéssim que posseïen l'enginy de destrucció total. Mai tan de poder s'havia concentrat en mans de tan pocs i tan obtusos dirigents.

De tot això em penso que en té la culpa el barroquisme de l'època. El nostre segle és parent de la centúria de la Contrarreforma. Una mateixa causa —l'escisió espiritual— ha provocat la mateixa resposta: un muntatge operístic, exterior i frívol, per bé que arà sigui augmentat pels instruments de propaganda de massa que tenen a llur disposició els caps de les sectes enfrontades. Des de l'obra de Röpke sabem que això és un signe de la crisi del nostre temps. Però mai no es podia sospitar que el barroquisme s'arribaria a traduir en la vestimenta de ferralla de les condecoracions dels mariscals soviètics, nascuts ara fa quaranta anys amb els embolcalls d'uns modestos «fustanys», com dirien els nostres clàssics. S'han fet progressos en aquesta via, com veiem; i en els països ja tocats per precedents espirituals barrocs, la desorbitació del panorama ha estat absolutament aclaparadora. Em penso que ni un sol cervell hi ha resistit.

Certament, la joventud que arriba al moment de la comprensió del món, resta xocada davant aquest espetacle. Amb la seva ingenuïtat li sembla que dos i dos són quatre, i li costa molt d'avenir-se a la idea (que li presenta des de bon matí al diari i que segueix després a la novel·la, al cinema, als afers, a l'amor) que està errat; que dos i dos són vuit o vint-i cinc. I ja hi som.

Ja som a Kafka, m'enteneu, O sigui, que ja no hi entenem res, que tot és gratuït, misteriós i estrofolari; que la carcassa de l'obra morta domina l'ànima viva, que la bombolla de sabó, absolutament buida, llueix en el cel, sense pensar que esclatarà de seguida, enmig de l'encisament dels que manegen les palanques de l'ofici i la badoqueria dels rentats de cervell. Aquesta és la crisi de totes les joventuts: de l'Europa liberal i de l'Europa comunista, dels africans de Bamako i dels americans de L'Havana; no comprendre ni perquè s'ha arribat a aquesta cruïlla de la Història ni perquè s'ha aixecat la barrera gegantina de cretinisme que la separa del món real.

En aquestes circumstàncies se sol desencadenar un fenomen psicològic característic: la rauxa. Aquesta paraula, que he utilitzat en les planes de «Notícia de Catalunya», no es sinònima d'enfolliment, com han pretès certs amables detractors de l'obra. Vol dir, i el diccionari no em deixarà mentir, determinació sobtada i capriciosa que empeny a una persona. La rauxa, doncs, somou la consciència dels individus i els llença cap a una acció impremeditada. A força de no trobar-se autèntic, de sentir-se rodejat per fantasmes, l'assedegat de realitat perd el seny i s'arrauxa. Aquest moviment de psicologia col·lectiva és el que s'enregistrà a França en les dues darreres setmanes del maig passat; per sort per als nostres veïns, llur tradició racionalista evità que la rauxa els dugués dreturament a la guerra civil.

Em direu que potser la joventud del nostre país no té propensió a la rauxa. Bé! De moment balla o futeboleja. Sembla també que la rauxa és incompatible amb els nostres horitzons mediterranis, que exigeixen el perfil retallat i la nota de color plena, sense esfumatures, i encara amb l'horitzó mental del seny, escrupolosament aferrat a la realitat més prosaica. Però no en fessiu massa cas d'aquest aparent capteniment.

Durant quatre segles Catalunya ha

sofert un impacte barrocs considerable, i malgrat uns decennis de rectificació per part d'una insigne minoria, contiuu abocada a la retòrica d'escola, al trascendentalisme dels grans mots buits i a la superstició de les línies panxudes; o sigui, al moviment delirant de la rauxa.

Cal retornar a la veta primigènica del poble abans d'incórrer en el risc del nou arrauxament. Hem de recercar la nostra autenticitat; però no aquella que ens sembla que ha de satisfer-nos, sinó la que ja és, la que mamem totjorn. Hem d'amputar-nos de tot barroquisme, no ho creieu? Però tampoc no hem de conformar-nos amb el migrat realisme del seny, perquè aquest sols aconduïx a una trinxera: la de l'absoluta immobilitat. I avui, qui no corre, vola. En renunciar a l'estupefaent de l'ideologisme colossalista, em sembla que s'ha d'anar a la possessió de la realitat a través dels mètodes científics més rigorosos. Perquè altrament ens trobaríem que hauríem caçat no la realitat sinó una imatge de la realitat, una fantasma, com ja es feu la prova en el temps que transcorre entre el romanticisme i el positivisme. El que cal no és ésser realista, ni existencialista, posem per cas; sinó dominar l'anàlisi de les causes que han fet possible la realitat que contemplem, sense deixar-nos endur ni per una engruna de barroquisme o de romanticisme.

El realisme científic ens porta a l'estudi de les estructures mentals social-econòmiques d'un poble. Però d'aquest tema m'ocuparé, si em feu l'honor de continuar hostatjant-me, en una altra ocasió. Espero que la meua feixuga feina em deixarà una clariona, perquè pugui continuar ben aviat aquesta correspondència. Mentrestant, amics d'«Ancora», maneuvau sempre.

J. Vicens Vives

Barcelona, 10 d'agost del 58.

Se ha perdido un reloj de Señora y brazaletes en oro, entre calle Maragall n.º 17 al n.º 58. Se gratificará su devolución en Fonda San Telmo. Sres. Gorlin.